

проектированию дорог – укр. фахівець із проектування шляхів; рос. отличный по качеству – укр. відмінної якості.

Отже, особливості російсько-українського перекладу термінологічної і нетермінологічної лексики у текстах наукового стилю виявляються у тому, що специфіка тексту вимагає, щоб були дібрані правильні еквіваленти слів, оскільки науковому стилю характерні такі ознаки як об'єктивність, смислова точність, ясність, лаконічність, стислість тощо, тому і лексика повинна використовуватися відповідно до її функціонального призначення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови / Н.Д. Бабич. – Львів: Світ, 2003. – 432с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2009. – 1736с.
3. Горпинич В.О. Морфологія української мови / В.О. Горпинич. – К.: ВЦ “Академія”, 2004. – 336с.
4. Зубков М.Г. Сучасна українська ділова мова / М. Г. Зубков. – Х.: СПД ФО Співак Т.К., 2006. – 448с.
5. Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови / А. П. Коваль. – К.: Вища школа, 1987. – 351с.
6. Мацюк З.О. Українська мова професійного спілкування: навчальний посібник / З.О. Мацюк, Н.І. Станкевич. – К.: Каравела, 2009. – 352с.
7. Мацько Л.І. Культура української фахової мови / Л.І. Мацько, Л.В. Кравець. – К.: ВЦ “Академія”, 2007. – 360с.
8. Мацько Л.І. Стилiстика української мови: підручник / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько. – К.: Вища школа, 2003. – 462с.
9. Сучасна українська літературна мова: підручник / М.Я. Плющ., С.П. Бевзенко, Н.Я. Грипас та ін.; За ред. М.Я. Плющ. – 7-ме вид., стереотипне. – К.: Вища школа, 2009. – 429с.
10. Сучасна українська літературна мова. Стилiстика / За заг. ред. І.К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1973. – 588с.
11. “Українська мова”. Енциклопедія /Редкол.: В.М. Русанівський, О.О. Тараненко, М.П. Зяблюк та ін. – 3-те вид., зі змінами і доп. – К.: Вид-во “Укр. енцикл.” ім. М.П. Бажана, 2007. – 856с.
12. Уфимцева А.А. Лексическое значение. Принцип семиологического описания лексики / А.А. Уфимцева. – М.: Наука, 1986. – 240 с.
13. Уфимцева А.А. Типы словесных знаков / А.А. Уфимцева. – М.: Наука, 1974. – 204с.

УДК 811.112.2'06'373.46:070

Наталія Ніколаєва
(Запоріжжя)

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛЕКСЕМИ “ROT” У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Метою цієї статті є дослідження та опис функціонування лексеми “rot” у німецькій мові.

Ключові слова: лексема, позначення кольору, червоний, лексико-семантичні класи, мова преси, колір.

The aim of the given article is to research and the describe to functioning of lexeme “red” in the German language.

Key words: lexeme, colour denoting, red, lexico-semantic classes, language of the press, colour.

Актуальність цієї статті визначається все зростаючим інтересом до вивчення слів на позначення кольору. Дослідження лексеми “rot” у публіцистиці на німецькому мовному матеріалі дозволяє розширити уявлення про це явище.

Об’єктом дослідження є прикметник *червоний*.

Предметом вивчення є лексико-семантичні класи німецького колоратива з основним значенням *червоний*, розглянутих на матеріалі публіцистичних текстів газети “Zeit” і журналів “Spiegel”, “Deutschland” за період з 2007 до 2011 років (всього 1144 лексеми, які позначають червоний колір) та даних тлумачних словників німецької мови [4, с.7].

Конкретні завдання, які розв’язуються в роботі, охоплюють: 1. Суцільну вибірку лексеми *червоний* з публіцистичних текстів газети “Zeit” і журналів “Spiegel”, “Deutschland”; 2. Здійснення аналізу семантичної структури лексеми *червоний*; 3. Виявлення лексико-семантичних класів лексеми *червоний* у мові преси; 4. Виявлення специфіки функціонування лексеми *червоний* у сучасній німецькій мові.

При вивченні слів на позначення кольору дослідники такі, як З. Р. Башірова [1], Ю. В. Зольнікова [2], О. Г. Сімонова [3], К. Кауфман [5], Магнус [6] часто спираються на функціонування імен кольору в мові, а ЗМІ найбільш широко надають таку можливість, оскільки слова на позначення кольору, які вживаються в мові, набувають здатність безпосередньо вказувати на об’єкти та явища навколишнього світу і можуть порушувати встановлені мовою обмеження.

Червоний колір у сучасній німецькій мові використовується для опису різних предметів і явищ. Таку різноманітність можна представити у рамках 15 лексико-семантичних класів (ЛСК):

1. Продукти харчування та напої: *roter Zwiebel* – червоний лук, *rote Bete* – червоний буряк, *rote Tomaten* – червоні помідори, *rote Früchte* – червоні фрукти, *Rotwurst* – кров’янка (ковбаса), *rote Grützen* – червона каша, *roter Traubensaft* – червоний виноградний сік, *Rotwein* – червоне вино.

2. Флора: *rote Beete* – червона смородина, *rote Blume* – червона квітка, *rote Dornen* – червоні шипи (на рослинах), *rote Nelken* – червоні гвоздики, *rote Safranfäden* – червоні саджанці шафрану, *rote Rose* – червона троянда.

3. Фауна: *roter Kopf der Kröte* – голова жаби червоного кольору, *rote Augen* – червоні очі (у зайця), *das Rotwild* – червона дичина, *die Rothalsgans* – червоний гусак.

4. Предмети одягу: *rote Käppi* – формений кашкет, *roter Uniformrock* – червона формена спідниця, *der rote Rock* – спідниця, *rote T-Shirt* – червона футболка, *rotes Kleid* – червоне плаття, *rote Boxhandschuhe* – червоні боксерські рукавички, *rote Unterhose* – червоні кальсони, *rote Pullover* – червоний светр, *rote Schürze* – червоний фартух, *rote Socke* (разг.шутл.) – червоний носок – ліва (партія); *der rote Fes* – червона феска (головний убір в Османській імперії).

5. Явища природи: *rote Sahara* – червона Сахара, *roter Staub aus Sahara* – червоний пил з Сахари, *rotes Glühen* – червоне свічення (сонця), *roter Regen* – червоний дощ, *Rothaargebirges* – червоні гори, *der rote Dunst* – червоний туман, *rote Felsformation* – гірське формування червоного кольору.

6. Вид транспорту: *roter Ferrari, Ford* – червоні Феррарі, Форд, *rote Lokomotive* – червоний локомотив, *der rote Doppeldeckerbus* – двоповерховий автобус.

7. Складова частина біологічних і фізичних назв, термінів: *rote Blutkörperchen* – червоні кров’яні тільця, *rote Zunge* – червоний язик, *rot glühende Herzkammer* – яскраво-червоний шлуночок серця, *rote Wellenlängen* – червоні хвилі, *roter Laserstrahl* – червоний лазерний промінь.

8. Зовнішність людини: *rotes Haar* – волосся червоного кольору (руде волосся), *rote Brille* – червоні окуляри, *rote Nägel* – червоні нігті.

9. Фізичний і психічний стан людини: *rot vor Zorn* – червоний від гніву, *Augen rot geschwollen* – червоні (опухлі від сліз) очі, *chlorrote Augen* – червоні від хлору очі,

rotweintrübe Augen – червоно-тьмяні (втомлені) очі, rote Nase – червоний ніс (від холоду), rote Backen – червоні щоки, roten Gesicht bekommen – почервоніти.

10. Вид діяльності: der rote Draufgänger – хоробра людина, яка не звертає увагу на небезпеку, rote Rabauken – червоні шахраї, rote Bourgeoisie – червона буржуазія, rote Glieder – червоні члени (партії).

11. Власні імена: назва фільмів “Die rote Jacke”, книг, романів “Rot ist mein Name”, “Mein Name ist rot”, вулиць – Straße Leon-Rot; Rotbat – персонаж балету П. І. Чайковського “Лебедине озеро”; rotes Kreuz – Червоний Хрест (назва організації); географічна назва – rotes Meer – Червоне море.

12. Символічні назви: rosa-rote Brille – рожеві окуляри, roter Nachbar – червоний сусід (про планету Марс), rot-goldener Kitsch – червоно-золота халтура (про погано виконану роботу в літературі), Rotlicht – червоне світло (знак небезпеки, тривоги), rote Karte – червона картка (попередження про небезпеку, у футболі – штрафний), rote Ampel – червоне світло світлофора (заборона руху і попередження про небезпеку), Rotbuch – Червона Книга (книга, яка містить зниклі види тварин і рослин), rotes Telefon – червоний телефон (за ступенем важливості розмови), roter Teppich – червона доріжка для зірок, roter Faden – червона нитка, roter Stern – червона зірка (символ комуністів), rote Kadenschmiede – червона кузня кадрів (про університет), rote Zahlen – червоні числа (цифри) (про борги, недоліки).

13. Політичні назви: rote Fahne – червоний прапор, rot-grün Nordrhein-Westfalen – червоно-зелена Північний Рейн-Вестфалія, rote Armee – Червона Армія, rot-grüne Minderheitsregierung – червоно-зелений уряд меншості, rot-grüne Landesregierung – червоно-зелений уряд, rot-grüne Bundesregierung – червоно-зелений федеральний уряд, rote Koalition – червона коаліція, rot-grüne Rentenreform – червоно-зелена пенсійна реформа, rot-grüne Koalitionensjahre – червоно-зелені роки правління коаліції, rote Wahlzelt – червоний виборний намет (приналежність до соціал-демократичної партії).

14. Будівельні матеріали та споруди: roter Backstein – червона цегла, rote Kapelle – червона капела, rotes Hochhaus – червоний висотний будинок, rotes Minarett – червоний мінарет, rote Marmorsäule – червона мармурова колона, rote Mosaikfenster – червоні мозаїчні вікна, rotes Backsteingebäude – червона цегельна будівля.

15. Мистецтво: rote Graffitifarbe – червоний колір графіті, rote Tinte – червоне чорнило, roter Grund – червоний фон (картини), rote Anteile des Bildes – червоні ділянки картини, rotes Leinen – червоне полотно (холст).

У сучасній німецькій мові лексема *rot* (червоний) часто вживається в якості складової частини складних слів, які додають насиченість кольору, причому використовуються не стандартні (світлий, темний), а такі як *кривавий, інтенсивний, яскравий, рожевий, виний*: rosaroter Fleck – рожева пляма, rosarote Stickereien – рожева вишивка, weinroter Chevrolet – Шевроле кольору бордо, weinrote Handschuhe – рукавички бордового кольору, blutrot Blüten – криваво-червоні квітки, glutrote Website – багрова веб-сторінка, dunkelrote Essräume – темно-червоні столові, der dunkelrote Samt – темно-червоний оксамит, oxsenblutrote Backsteinsiedlungen – селища з криваво-червоної цегли.

Лексема *rot* (червоний) часто трапляються у поєднанні з іншим кольором, зокрема, *rot* поєднується з основними кольорами, а також з ахроматичними: rotbraune Lianen – червоно-коричневі ліани, rotbraune Holztür – червоно-коричневі дерев'яні двері, schwarz-rote Dekorationen – чорно-червоні декорації, rot-schwarz Jammer – чорно-червоне горе, rotweißbrotes Fähnchen – прапорець червоно-біло-червоного кольору, rot-weiße Züge – червоно-білі потяги, rot-weiß-weiße Flagge – червоно-біло-білий прапор, schwarz-rote Uniformen – чорно-червоний формений одяг, weiß-roter Stuhl – біло-червоний стілець.

Червоний колір у текстах ЗМІ використовується в усіх сферах спілкування, але не завжди це кольоропозначення зберігає свою колірну ознаку. Ця лексема використовується з метою попередження про небезпеку (Rotlicht – червоне світло; rote Ampel – червоний колір світлофора), про зникнення в світі тварин та рослин (Rotbuch – Червона Книга), про порушення правил гри у футболі (rote Karte – червона карта). *Червоний* символізує

урочистість (roter Teppich – червона доріжка для зірок), важливість (roter Faden – червона нитка), погано виконану роботу в літературі (rot-goldener Kitsch – червоно-золота халтура), про борги, недоліки (rote Zahlen – червоні цифри).

У політичній сфері *rot* (червоний) посідає, разом із зеленим, важливе місце, оскільки є колірним символом Соціал-демократичної партії Німеччини (СДПГ) і Комуністичної партії Німеччини (КПГ). Назва – Червоне море за однією з версій залежить від назви частини світу. За міфічними сказаннями багатьох народів світу сторони світу пов’язані з певними колірними відтінками. Так, червоний колір символізує південь, звідси назва моря.

Лексема *rot* (червоний) не завжди виступає в ролі прикметника, часто в 50% це прислівник, який при перекладі на рідну мову може бути прикметником. Слово *rot* (червоний) є складовою частиною складних іменників: Rotwein – червоне вино, Rotbuch – Червона Книга, das Rotwild – червона дичина, де виконує описову функцію, тобто виступає в ролі прикметника.

Слід зазначити, що лексема *rot* (червоний) характеризує колір, дає йому різну оцінку не лише, взагалі позитивну, але і негативну. Негативна оцінка спостерігається, там, де йдеться про людину, а саме, про його фізичний і психічний стан (rot vor Zorn – червоний від гніву, Augen rot geschwollen – червоні (опухлі від сліз) очі, chlorrote Augen – червоні від хлору очі, rotweintrübe Augen – червоно-тьмяні (втомлені) очі, rote Nase – червоний ніс (від холоду), roten Gesicht bekommen – почервоніти), про вид людської діяльності (der rote Draufgänger – хоробра людина, яка не звертає увагу на небезпеку).

Rot (червоний) в символічному значенні, взагалі, оцінює предмети і явища негативно: rot-goldener Kitsch – червоно-золота халтура, Rotlicht – червоне світло, rote Karte – червона карта, rote Ampel – червоний колір світлофора, Rotbuch – Червона Книга, rote Zahlen – червоні числа (цифри) – про борги, недоліки.

Порівняємо сучасну німецьку мову преси із словниковою мовою. У текстах ЗМІ *rot* (червоний) дуже часто вживається, притому, як зберігаючи, так і втрачаючи свою колірну ознаку. Що стосується ЛСК, то їх кількість залишилася без змін, а ось деякі ЛСК поповнили свій словниковий запас. Рамки символічного значення розширилися, в політичній сфері з’явилися нові значення. Багато словосполук, які дає словник, в мові преси відсутні, тому що в процесі розвитку мови ці лексичні одиниці замінилися іншими, таким чином обновлюється словниковий запас (**die Rote Tafel** – дошка пошани; **die Rote Ecke** – червоний куточок; **Rot Front!** – Рот фронт! – червоний фронт (інтернаціональне привітання), **Rote Zelle** – червоний осередок – групування з марксистськими переконаннями, особливо в університетах).

Таке функціонування лексеми *rot* (червоний) у сучасній німецькій мові. Ця лексема знаходить своє вживання в текстах різного характеру (політичного, економічного, соціального). Прикметник *rot* (червоний) виявляється трояко: у одному випадку прикметник втрачає сему “колір”, в іншому випадку використовується в новому значенні, в третьому випадку спостерігається велика різноманітність відтінків і здатність поєднання з іншими кольорами спектру.

У зв’язку з розвитком німецької мови треба зазначити про перспективність подальших досліджень лексем на позначення кольору в мові періодики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баширова З. Р. Немецкие фразеологизмы, содержащие в своей семантике элемент цветообозначения, и особенности их перевода на русский язык / З. Р. Баширова // Иноязычное образование в 21 веке: сб. ст. по материалам междунар. науч.-практ. интернет-конференции. – Тобольск, 2008. – С. 121-129.
2. Зольникова Ю. В. Цветовые фразеологизмы как фрагмент идеоматической картины мира русского и немецкого языков (на материале лексикографических источников): автореф. дис. на соискание научн. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.20 “Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание” / Ю. В. Зольникова. – Тюмень, 2010. – 20 с.

3. Симонова Е. Г. Имплицитное цветообозначение в современном немецком языке: автореф. дис. на соискание научн. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04. "Германские языки" / Е. Г. Симонова. – Нижний Новгород, 2007. – 19 с.
4. Duden, Deutsches Universalwörterbuch. – 6., überarbeitete u. erweiterte Auflage. – Mannheim: Dudenverlag, 2007. – 2016 S.
5. Kaufmann C. Zur Semantik der Farbadjektive rosa, pink und rot. Eine korpusbasierte Vergleichsuntersuchung anhand des Farbträgerkonzepts: Dissertation / Caroline Kaufmann. – München, 2006. – 369 S.
6. Magnus H. Untersuchung über der Farbensinn der Naturvölker / H. Magnus. – Leipzig: Max Hueber Verlag, 1980. – 267 S.
7. Wahrig G. Deutsches Wörterbuch. – neu herausgegeben von Dr. Renate Wahrig – Burfeind. – München, 2002. – 1451 S.

УДК 811.161.2'367

Тетяна Павлюк
(Ялта)

СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОРІВНЯНЬ З ОРУДНИМ ВІДМІНКОМ

Стаття присвячена розгляду синтаксичних порівнянь з імпліцитним показником компаративності. З'ясовані критерії розмежування орудного порівняння та орудного перетворення; визначені найуживаніші семантичні групи та синтаксичні функції порівняльних конструкцій у поетичному тексті.

Ключові слова: орудний порівняння, орудний перетворення, імпліцитний показник, семантична група, синтаксична функція.

The article is devoted to the analysis of comparative turn with the implicit reading of comparison. The serious consideration was paid to the distinction criteria of the transformational instrumental case and relative instrumental case. The syntactic features of the comparative phrases were investigated in the work.

Key words: relative instrumental case, transformational instrumental case, implicit reading of comparison, semantic group, syntactic function.

У полі компаративності поряд з ядерними конструкціями – складними порівняльними реченнями і сполучниковими порівняльними зворотами – присутній значний масив одиниць, які виражають порівняння і які у лінгвістичній літературі інтерпретують неоднозначно. Серед них розглядають засоби, що передають порівняння за допомогою окремих мовних маркерів (так звані словотвірні порівняння) й конструкції з імпліцитним показником порівняння (синтаксичні порівняння).

Серед числа конструкцій з імпліцитним показником (прислівники з конфіксами *no-...-ськи (-цьки)*, *– ому*, генітивні порівняльні конструкції, прикладкові сполуки, структури зі словами релятивної семантики) в українському поетичному мовленні значне місце посідають порівняння з орудним відмінком.

Мета статті – проаналізувати регулярні типи порівняльних структур з орудним відмінком на предмет семантичних груп та їхньої синтаксичної ролі в межах простого речення. Поставлена мета передбачає виконання таких **завдань**: 1) визначити критерії диференціації орудного порівняння та орудного перетворення; 2) класифікувати семантичні типи порівнянь за предметом та образом порівняльної конструкції; 3) з'ясувати типові синтаксичні функції, у яких мовці реалізують порівняння з орудним відмінком.

Визначальною рисою порівняльних конструкцій з імпліцитним показником є контамінація образу й показника порівняльних відношень в одній лексемі: образ виражений лексичним значенням слова, а показник – граматичним (формою орудного відмінка):